

ИСАЖОН СУЛТОН

АСАРЛАР

Романлар ва қиссалар

2-жилд

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент–2017

УЎК 821.512.133–3
КБК 84(5Ў)7
С 96

Султон, Исажон.

Асарлар: Романлар ва қиссалар. 2-жилд / И.Султон.
– Тошкент: Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа
ижодий уйи, 2017. – 384 б.

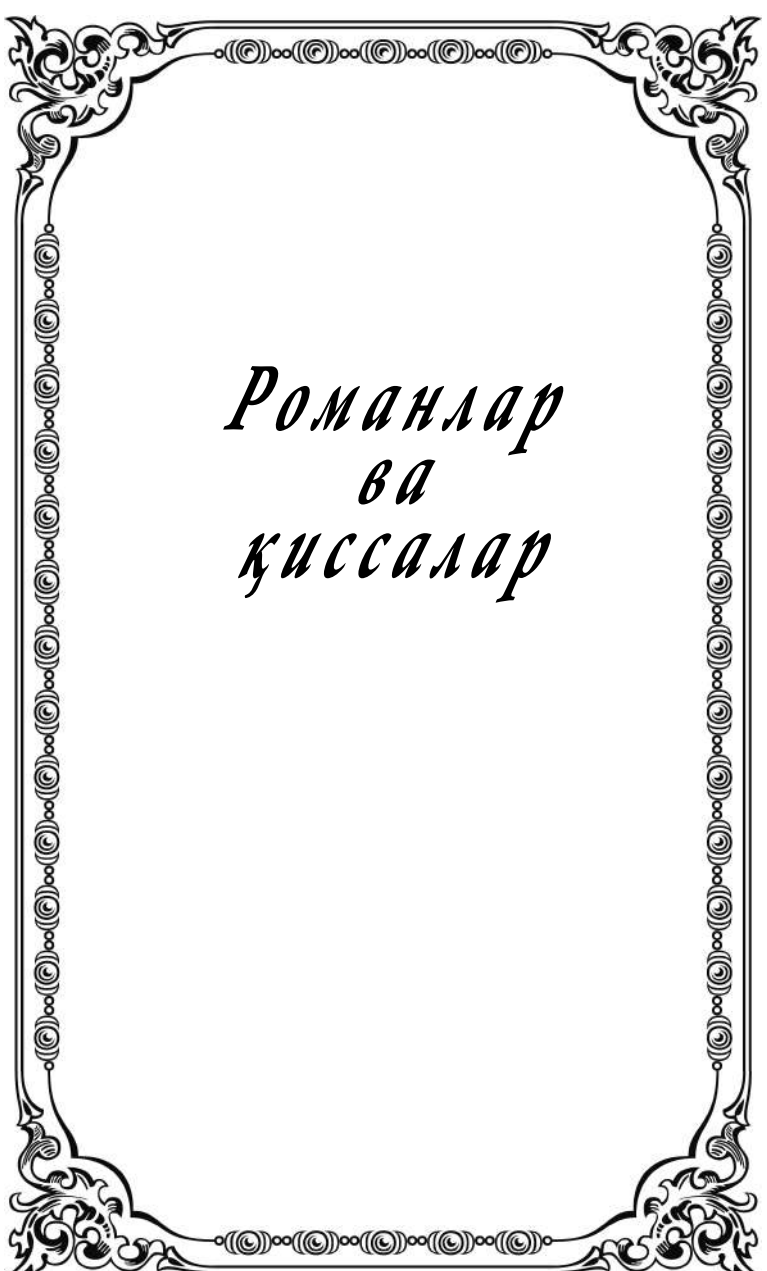
Исажон Султон нафақат юртимиз, қолаверса дунёнинг
бир неча мамлакатлари китобхонларига номи таниш.

Яхши асар, яхши китоб халқники. Эл кўнглидаги гап-
ни ёзган ёзувчини севади, ардоқлайди, қалбида асраб юра-
ди. Ойлаб-йиллаб бир асар таъсирида, гоҳ қахрамон билан
баҳсга киришадиган, гоҳ сирлашадиган муҳтарам китобхон,
ушбу жилддан сеvimли ёзувчингизнинг роман ва қиссалари
ўрин олган. Мутолаа завқи ва шавқи ҳамроҳингиз бўлсин!

УЎК 821.512.133–3
КБК 84(5Ў)7

ISBN 978-9943-03-977-3

© И.Султон,
© Гафур Ғулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий
уйи, 2017

*Романлар
ва
қиссалар*

БОҚИЙ ДАРБАДАР

Биринчи қисм

ИБТИДО

... Жазиранинг топ-тоза мовий осмонида бир парча оқ булут сузмоқда эди. Бу булут бундан етти ҳафта бурун Қизил денгизнинг чучук сувли оқимлари устида пайдо бўлган, тинимсиз эсувчи баҳри муҳит еллари уни Арабистон чўлларига қадар қанотларида авайлаб олиб келишиб, чўл шамолларига топширган эдилар.

Саҳронинг қургоқ шамоли ҳозир уни эҳтиётлик билан суриб бормоқда эди.

Пастда, ер юзида – шаҳарнинг баланд-паст кўчаларида бугун оломон тўпланган эди. Пешаналарига ва садоқларига типпа-тик турган одам бошли шер тасвири туширилган, халқ «Махес»¹ деб номлаган Ўлим лашкари бугун бир одамни қатл учун олиб кетмоқда эди. Номининг ўзиёқ кишиларда кўрқув ва даҳшат уйғотадиган бу аскарлар на ота-онасини, на қариндош-уруғини билар, гўдаклигидаёқ яқинларидан тортиб олиниб, номаълум томонларга – саҳро ичкарисига олиб кетилар, вояга етганидан сўнггина Ўлим лашкари сафига келиб кўшилар, уларнинг иблисона шафқатсизлиги ҳақида одамлар орасида бир-биридан мудҳиш турли гап-сўзлар юрар эди.

Қатл учун тепаликда махсус жой тайёрлаб қўйилган, маҳкумнинг оёқларига, қўлларига елкаси аралаш зилзамбил темир кишанлар урилган бўлиб, залворидан

---

¹ «Махес» – Фиръавнлар давридаги қадимий Мисрда маъжусийлар сиғинган қонхўр бутнинг исми.

жуда қийналиб қадам ташлар, ҳансираб нафас олар, тевааракдаги одамларнинг ҳазил-мазаҳ аралаш айтган сўзлари қулоғига гоҳ кириб, гоҳ эшитилмай қолар эди.

Қизил денгизнинг чучук сувли оқимлари узра бино бўлган оқ будут парчаси ана шу маҳқумнинг боши узра соя ташлаб келаётган эди.

Маҳқум- бир Муборак киши эди.

Ким билсин, балки ҳозир унга Илоҳ фаришта-лари ёрдамга келгану чўян кишанларнинг оғирлигини балки сезмаётгандир ҳам? Тевааракдаги оломон «Қани сенинг худойинг? Нега у сенга мадад бермаяпти?» деб қичқирар ва кулар эди.

Кулаётган бу бадбахт оломон орасида бир этикдўз ҳам бор эди.

* * *

Этикдўз бутун азонда кулбасининг ёнидаги дарахт шохларида қоп-қора чумчуқлар тўпланиб олганини кўрди. Бошқа дарахтларда чумчуқлар йўқ эди. Булар эса айнан унинг лойсувоқ уйининг ёнига тўпланишган, на овоз чиқарар, на дон-дун терар, фақат синчков боқишар ва ниманидир кутишарди.

Аммо нимани?

У туни билан мижду қоқмай чиқди. Эрталаб турганида ҳам вужудида чарчоқ ҳис қилди. “Бугун энди ухлолмасам керак, – деб ўйлади у. – Энди то кечгача мудроқ босиб юришга тўғри келади”.

«Агар кундузи нимадирсодир бўлмаса, – деди унинг ичидан совуққон ва шафқатсиз бир овоз. – Тўғри айтдинг, агар кундузи нимадир рўй бермаса, албатта мудроқ босиб юрасан.»

«Ҳеч нарса рўй бермайди, – деб эътироз билдирди этикдўзнинг ақли унга. – Ўлим лашкари бугун анави кишини қатл этади. Агар аскарлар қизиққонлик устида шаҳарнинг ҳам кулини кўкка совуришмаса...»

«Улар шаҳарнинг кулини кўкка совуришмайди, ўзинг ҳам яхши биласан, – дея яна эътироз билдирди овоз. – Сен ташқарида нимани кўрдинг?»

«Ҳеч нарсани».

«Ёлғон. Сен дарахтга қўниб олган қора чумчуқларни кўрдинг».

«Нима бўпти, ҳар кунги оддий чумчуқлар...»

«Аммо, Ҳазрат нима деган эди?»

«Ҳазрат деган эдики...»

«Ҳазрат деган эдики, ойнинг ўн учинчи кунда, жума куни учиб келадиган қора чумчуқлар аслида мудҳиш ва қаттол бир қарғишнинг юкини олиб келишади...»

«Ўчир овозингни», – деди қатъий қилиб этикдўз, сўнг яна дарчага қаради.

Қора чумчуқлар ҳануз унга термилишарди.

Этикдўз қирқ уч ёшига нисбатан анча қаримсиқ кўринадиган, озғин, ҳаракатчан бир одам эди. Отасидан фарқли ўлароқ, унга омад кулиб боқди – отасидан қолган эски тегирмонни ижарага бериб, маблағ топди ва судхўрлик билан шуғулланди. У қаноатли ва тежамли инсон бўлиб, ҳар бир куни қатъий ҳисоб-китоб ва ўлчов асосида кечгани боис, теваракдагилар ўта хасис, бировга зарари ҳам, фойдаси ҳам тегмайдиган одам сифатида билишарди. Шаҳарда бойлар ва камбағаллар кўп, қуллар ва чўрилар эса ундан ҳам кўп, бироқ этикдўз на бой, на камбағал – ўртамиёна бир одам эди.

Ҳазратнинг башоратини у ҳозир яна эслади.

ҲАЗРАТНИНГ БАШОРАТИ

Ҳазратни у бундан ўттиз уч йил аввал учратган эди. Ҳазрат ёлғизоёқ йўлдан асосини тутганича келаркан, бола адир ёнбағрида қамишдан най ясаб ўтирар, сал нарида қўйлари ўтлаб юришарди.

Ҳазрат шу атрофдаги дарахт шохларида қора чумчуқларнинг тўпланиб олганини кўрди.

Бошқа қушлардан фарқ қилиб, булар на дон-дун терар, на сайрар, на шохдан-шоҳга учиб-қўнар, фақат, кичкина сарғиш кўзларини тикканча ниманидир сабр-тоқат билан кутишарди.

Ҳазрат ранг-кути ўчганча, болакайга қараб туриб:

– Ўғлим, отинг нима? – деб сўради.

Болакай исмини айтди. Кейин ёлғиз бу йўлчига қизиқиб қараб, сўради:

– Сиз узоқдан келяпсизми?

– Жудаям узоқдан, – деб жавоб килди Ҳазрат, унинг ёнига ўтириб, қўлини болакайнинг елкасига қўяркан.

– Чарчадингизми? – деди бола.

Чол бош ирғади.

Қайдадир тўрғай сайради. Болакай кўкка боқиб, тўрғай ҳазратнинг боши устида айланиб сайраётганини кўрди.

– Бу чумчуқлар кўпдан бери шу ердами? – деб сўради Ҳазрат.

Болакай елка қисди.

– Ҳимм... Бугун жума, оининг ўн учинчиси... – ниманидир ўзича ҳисоб-китоб қилди Ҳазрат. Сўнг болага ачиниб қараб турди-да: – Ўғлим, гапимга диққат билан қулоқ сол, – деди. – Оининг ўн учинчи кунида, жума куни учиб келадиган қора чумчуқлар аслида мудҳиш ва қаттол бир қарғишнинг юкини олиб келадилар. Шу гапимни зинҳор ёдиндан чиқарма.

Бола бу гапни тушунмади, шу боис ҳам чолга анграйиб қараб қолди.

Ҳазрат анча сукутдан сўнг:

– Худонинг даргоҳи кенг, ўғлим, тавба қил, – деди, оғир тин олиб. – Аслида ким ўйлабди, сендай маъсум, ишонувчан бир болакайга шунақа тақдир насиб этишини... Бу қисмат энди ўзгармайди, чунки бугун денгизнинг соҳилга яқин ерида, сув остида янги бир булоқ кўз очди, унинг сувлари шўр сув билан аралашмасдан, қирғоқ яқинида чучук оқимларни пайдо қилди. Тонгда эса Тангрининг бир муборак пайғамбари дунёга келди, унга соя солиш учун яратилган дарахт мева тугди... Вақт-соати етганида у билан албатта учрашасан. Сени дунёда ҳеч ким рўпара келмаган бир тақдир кутаётгани балки бежиз эмасдир, бир ҳикмати бордир... Тавба қил, шояд Парвардигорнинг ўзи раҳм айласа...

Сўнг ўрнидан турди.

– Сен-ку авомнинг кўзида зоҳиран бир дуо туфайли шундай қисматга маҳкум этиласан. Аммо умринг мобайнида ўз ҳаёти давомида илоҳий муждани рад этиб, дарбадарликни бўйинларига олган саноқсиз кишилар оломонини кўрасан. Уларнинг ҳаёти сеникидан заррача ҳам ўзга бўлмайди, бироқ сендан фарқ қилиб, оғир ва азобли ўлим топишади. Лекин тарихда сенинг номинг қолади, бошқалар эса айнан шу қисмат билан яшашса-да, ер юзидан беному нишон супурилиб кетишади...

– Сиз кимсиз, ота? – деб сўради болакай.

– Менинг отим – Ҳазрат, – деди чол. – Вақт-соати келиб, гапларимни ҳали яна эслайсан, бўтам.

Шу воқеадан сўнг бола то улғайгунига қадар бунақа қора чумчуқларни қайтиб кўрмади. Кўрганлари эса, учиб-қўниб дон-дун териб юрадиган оддий чумчуқлар эди.

ДУОЙИБАД

Қуёш найза бўйи кўтарилди. Шаҳардаги қатл томошаси давом этмоқда эди.

Атрофдаги дарахтларнинг шоҳлари қора чумчуқларга тўлиб кетган, улар оломонга ва этиқдўзга маъносиз кўзларини тикканча, ниманидир кутган каби қинғайиб қараб туришарди.

Этиқдўзнинг ғайрати жўшиб кетди, у ҳам оломонга қўшилиб маҳкумни мазах қила бошлади.

Маҳкум кўринишидан ҳаддан ташқари ҳолдан тойган эди. У шундоққина этиқдўзнинг девори ёнига келиб қолди.

Мана, у бир дақиқа кўзларини юмди, ҳолсизликдан гандираклаб кетди.

– Имиллама, имиллама!– деб чуввос солар эди оломон.

Маҳкум бир дамгина нафас ростлаш учун этиқдўзнинг деворига суянди.

– Ҳали сен менинг деворимга суянадиган бўлдингми? Имиллама! – деб қичқирди этиқдўз ҳам ва шиддат билан олға интилиб, уни икки қўллаб

итариб юборди. Маҳкум киши ерга йиқилиб тушди, аммо лом-мим демай келаётган Ўлим лашкарининг жаллодларидан иккитаси уни яна оёққа турғизишди.

Этиқдўз ўзининг қилган ишидан мамнун, тиржайиб турар эди.

Шунда...

(...Эй Худо, шу ишни бекор қилдим... Балки, ростдан ҳам, Ўзига яқин бир одам бўлса-я? Осмондаги анави оқ булут изидан қолмасдан эргашиб юрганичи? Бу кишининг айтганлари шак-шубҳасиз амалга ошади... шу қадар муборакки, ҳали туғилмасиданоқ у сув ичадиган булоқ, унга соя солиб, меваси билан таомлантириши лозим бўлган дарахт яратиб қўйилган эди, деган гаплар-чи?.. Лекин менда ҳам айб йўқ. Ҳамма ёқда айғоқчилар изғияпти... уларнинг назарига тушмаслик учун номига бўлса-да қойиб қўйишим керак. Аслида... бошқаларни хавф остига қўйиб мужда олиб келадиган киши муборак бўлармиди?! Амалдорлар қилмишимни кўришди, эрта-индин суриштирувлар бошланади, жосуслар барча воқеаларни оқизмай-томизмай етказишади... ва ҳеч ким менга тегмайди...)

Шунда Муборак Киши қуйи эгилган бошини кўтарди, унинг тиниқ ва нурафшон нигоҳи билан этиқдўзнинг олазарак кўзлари тўқнашди.

Ва у этиқдўзга караб шундай деди:

Тургин ва равона бўлгин!

(«Мен-ку имилламайман, аммо сен маҳшар куни келишини узоқ кутасан...» – дейилди унга.

«...Энди сен то қиёматга қадар ер юзида бетиним дайдишга маҳкум этилдинг», – дейилди унга.

«Ҳамда сенинг қиладиган ишинг – ҳеч нарса, ҳеч нарса, фақат ҳеч нарса», – дейилди унга.)

* * *

Шу куни у шаҳар тепалигида ўзи судраб келган кишанларига ўраб-чирмаб қатл қилинди ва Тангри таолонинг яна бир пайғамбари ана шундай бир тарзда ўлдирилди.

Айтадиларки, қатлдан сўнг оломон унинг кимлигини аста-секин тушуниб ета бошлаган ва Муборак

Зотга қўл кўтарган бадбахтни у ердан ҳайдаб чиқаришган. Этиқдўз шу кетганича бадар кетган ва орадан юз йил ўтгачгина ватанига қайтиб келган. Аммо одамлар уни яна олдиларига солиб қувлашган. Йиллар ўтгани сайин у ўзининг қиёматга қадар ўлмаслигини англаб ета бошлаган, ҳеч бир юмушнинг унинг учун аҳамияти қолмаган. Неки қилмасин, бари беҳуда бўлиб чиқаверган... Ва, асрлар бўйи унинг қисмати ер юзида фақатгина бесамар дайдишдан иборат бўлиб қолган.

БАДАВИЙЛАР

Тарихда араб саҳроларида самум олдидан кезиб юрган бир одамни кўрганлари ҳақида гап-сўзлар бор.

Самум одами деган афсонавий одам аслида ўша – дуойибад этилган ва охири кўринмайдиган издихомнинг бу дунёга келиб кетишига то қиёматга қадар гувоҳ бўлишга (ва ўзи ҳам кетишни орзу қилишга) маҳкум этиқдўз экани ҳақида ривоятлар бор. Аслида самум – Саҳрои Кабирда эсадиган ва жон зоти борки, барини куйдириб-эритиб ҳалок қиладиган қайноқ шамол, бироқ, айнан шу шамоллар орасидан чиқиб келгани учун ҳам араб бадавийлари уни самум одами деб атаганлар.

Айтадиларки, бир куни самум одами саҳро бадавийларининг олдига келиб, ўзининг шамоллар ва ҳодисалар тилини билишини айтади. Бадавийлар унга ишонмайдилар. Самум одами ерда ётган япалоқ бир тошни кўрсатиб, дейди:

– Бу тош аслида Ҳиро тоғида бино бўлган, уч юз йил олдин қоядан ажралиб тушган, баҳор ёмғирларининг селлари оқизиб водийга олиб келган. Унинг аслида, орангиздаги бир одамнинг ажалига сабаб бўлиши учун яратилган. Бу ердан етти кунлик масофада қоялардан узилиб, саҳронинг ўртасига келиб қолиши бежиз эмас. Кун келиб, шу қисмат албатта рўй беради. Балки кимдир бу тош билан кимдир жонига қасд қилар, балки кимдир унга қоқиниб йиқилар? Ҳатто саҳродаги мана шу саноксиз қум зарраларининг ҳар бирининг

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/3024> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/3024> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/3024>